

Warszawa, 02 marca 2018 r.

**SPRAWA MUKHTARA DZHAKISHEVA: UWOLNIĆ WIĘZŃIA POLITYCZNEGO,
ABY URATOWAĆ MU ŻYCIE**

Kazachski więzień polityczny Mukhtar Dzhakishhev cierpi na zagrażające życiu dolegliwości – obecnie grozi mu udar i zawał, a ostatnie badania wykazały uszkodzenie funkcji mózgu. Dzhakishhev prawie cały czas leży w łóżku. Władze Kazachstanu nie zapewniają mu skutecznego i długoterminowego leczenia. Jednocześnie przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych określają stan jego zdrowia jako „względnie zadowolający“.

Spółeczność międzynarodowa musi wywierać nacisk na Kazachstan, aby ten wprowadził w życie decyzję Komisji ONZ i niezwłocznie zwolnił Dzhakishewa, którego życie znajduje się w niebezpieczeństwie. Prezydent Nazarbajev ma uprawnienia, aby ułaskawić Dzhakishewa – następne posiedzenie Komisji ds. Ułaskawień odbędzie się w marcu 2018 r.

STAN ZDROWIA DZHAKISHEVA ULEGŁ POGORSZENIU Z POWODU TRUDNYCH WARUNKÓW, W JAKICH SIĘ ON ZNAJDUJE

Mukhtar Dzhakishhev jest przetrzymywany w więzieniu od ponad dziewięciu lat. W tym okresie jego **poważne choroby** uległy zaostrzeniu. W 2009 r., kiedy Dzhakishhev jeszcze przebywał na wolności, niemieccy lekarze zdiagnozowali u niego nadciśnienie tętnicze oraz przerost lewej komory serca. Ponadto, w latach 2015–2017, kiedy Dzhakishhev był już w więzieniu, kazachscy lekarze stwierdzili, że cierpi on na chorobę wieńcową serca, przejściowe ataki niedokrwienne, miażdżycę, choroby nerek (przewlekłe odmiedniczkowe zapalenie nerek oraz opadnięcie nerki) oraz inne choroby.

Dzhakishhev cierpi z powodu niezwykle wysokiego ciśnienia krwi (które osiąga wielkości 150/260 mm Hg). W związku z tym, według Bakhyt Tumenovej, która kieruje organizacją praw człowieka działającą na rzecz ochrony zdrowia, ‘Aman-Saulik’¹, **grozi mu udar lub zawał**.

Od kilku miesięcy Dzhakishhev przebywa w więziennym szpitalu. Cierpi także z powodu bólu. Lekarz i działacz praw człowieka, Bakhyt Tumenova podkreśla, że **niewydolność sercowo-naczyniowa Dzhakishewa spowodowała powikłania** w pracy nerek i innych organów.² U Dzhakishewa wystąpiło m.in. rozerwanie siatkówki. W dniu 31 października 2017 r., został on poddany operacji oka w Karagandzie.³

W dniu 27 grudnia 2017 r., przeprowadzono u Dzhakishewa rezonans magnetyczny, który wykazał angioencefalopatię – symptomy skupisk zmian podkorowych i okołokomorowych w mózgu.⁴ Ta choroba naczyniowa może prowadzić do niesprawności lub zgonu.

Dzhakishhev jest przetrzymywany w kolonii AK 159/6 we wsi Dolinka, w regionie Karagandy, 1,000 km od swojego domu rodzinnego. Jest to jedna z kolonii o najbardziej zaostrzonym reżimie w Kazachstanie, w

¹ <https://rus.azattyq.org/a/dzhakishhev-operacja-sostoyanie-zdorovya/28833571.html>

² <https://rus.azattyq.org/a/dzhakishhev-operacja-sostoyanie-zdorovya/28833571.html>

³ <https://www.facebook.com/toregozhina/posts/1718159451529966>

⁴ Dzhakishhev zgodził się na upublicznienie tych informacji.

której obrońcy praw człowieka wielokrotnie dokumentowali przypadki tortur. W 2014 r., Dzhakishev został tam pobity, a po tym pobiciu jego kłopoty z nerkami się pogłębiły. Warunki klimatyczne w regionie Karagandy są niezwykle surowe: w zimie temperatura spada do -46 a nawet do -48°C natomiast latem może przekraczać +40°C.

DZHAKISHEV NIE JEST OBJĘTY WŁAŚCIWĄ OPIEKĄ MEDYCZNĄ ANI LECZENIEM

Władze Kazachstanu **nie zapewniają warunków dla dobrej jakości diagnozy stanu zdrowia Dzhakisheva ani odpowiedniego leczenia w cywilnej klinice:**

- W marcu 2010 r., kardiologom szwajcarskim, którzy działali na mocy mandatu Światowej Organizacji przeciwko Torturom, odmówiono prawa do spotkania z Dzhakishevem.
- W 2015 r. i w 2016 r., Dzhakishev był hospitalizowany w klinice miejskiej w Almaty, gdzie jego stan się ustabilizował. Lekarze powiedzieli, że potrzebuje on długiego leczenia szpitalnego, ale z powodu braku spójności działania administracji kolonii, został on przedwcześnie wypisany ze szpitala.⁵
- W listopadzie 2017 r., Dzhakishev został zbadany w prywatnej klinice w Karagandzie. Lekarze zlecieli dodatkowe badania, ale nigdy ich nie przeprowadzono – Dzhakishev nie został zabrany do tej kliniki ponownie z powodu trudnych warunków pogodowych w regionie.
- Według prawników, w dniu 21 listopada 2017 r., Ministerstwo Zdrowia zaleciło, aby Dzhakishev był badany tylko w klinikach państwowych: w Regionalnym Ośrodku Medycznym oraz w Centrum Kardiologii w Karagandzie. Prawnicy podkreślają jednak, iż placówki te nie mają sprzętu niezbędnego do przeprowadzenia wszystkich zleconych badań natomiast sprzęt taki dostępny jest w klinikach prywatnych.
- Według dostępnych informacji, przedstawiciel Ministerstwa Spraw Wewnętrznych wydał wstępną zgodę na umieszczenie Dzhakisheva w prywatnej klinice w celu przeprowadzenia badania.⁶ Nie wiadomo jednak, czy tak się stanie ponieważ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wielokrotnie odmawiało zgody na hospitalizację Dzhakisheva w klinice cywilnej, do której ma on zaufanie.

Od ponad pół roku, w odpowiedzi na zapytania, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Kazachstanu twierdzi, że Dzhakishev *'jest otoczony niezbędnym nadzorem i leczeniem'* w medycznej części kolonii, a także jest zabierany do klinik cywilnych.

At the moment, warunki systemu penitencjarnego nie pozwalają na aktualizację ani wyjaśnienie diagnozy postawionej Dzhakishevowi. Dzhakishev przyjmuje leki, które otrzymuje od swoich krewnych. Lekarze zwalczają objawy i podejmują działania tymczasowe w sytuacjach zaostrzenia się jego stanów chorobowych – tak twierdzi działaczka praw człowieka Bakhytzhana Toregozhina. Zwraca ona również uwagę na fakt, że Kazachstan nie może zapewnić wystarczających warunków dla skutecznego leczenia chorób Dzhakisheva.

Adwokaci podkreślają, że **Dzhakishev może mieć zapewnioną właściwą opiekę i leczenie tylko w klinikach w krajach zachodnich (na przykład w Niemczech i Stanach Zjednoczonych), które specjalizują się w leczeniu tak złożonych dolegliwości.**

We wrześniu 2017 r., matka Dzhakisheva **apelowała do Prezydenta Nazarbajewa o ułaskawienie jej syna.** Obawia się ona o swoje życie. Komisja ds. Ułaskawień przy Prezydencie nie rozpatrzyła jeszcze jej apelu. Według dostępnych informacji, następne posiedzenie Komisji odbędzie się w marcu 2018 r.

⁵ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1634715806540998&set=pcb.1634716646540914&type=3&theater>

⁶ Według obrończyni prawa człowieka, Bakhytzhana Toregozhiny.

Kazachstańscy obrońcy i działacze na rzecz praw człowieka przygotowali list popierający wniosek o ułaskawienie Dzhakisheva.⁷

KAZACHSTAN IGNORUJE ŻĄDANIA ONZ ORAZ UE UWOLNIENIA WIĘZŃIA POLITYCZNEGO

Mukhtar Dzhakishiev jest jeszcze jedną ofiarą prześladowań karnych polityka opozycyjnego Mukhtara Ablyazova. Dzhakishiev, były szef państwowej spółki Kazatomprom, jest bliskim przyjacielem Ablyazova. Deputowani z pro-prezydenckiej partii zwracali się do organów ścigania wskazując, że 'Dzhakishiev lobbował za interesami Ablyazova'.⁸ Innym powodem prześladowania Dzhakisheva mogła być zmiana podziału wpływów w sektorze uranu w Kazachstanie.⁹

W maju 2009 r., Dzhakishiev został zatrzymany przez kazachstańskie służby specjalne. Przez kilka miesięcy prawnikom nie wolno było go odwiedzać pod pretekstem ochrony tajemnic państwowych. Stan zdrowia Dzhakisheva pogorszył się i nie uzyskał on pomocy medycznej. W 2010 r. i w 2012 r., w wyniku dwóch procesów, został on skazany na 14 lat więzienia po zarzutami 'sprzeniewierzenia powierzonego mu mienia,' 'przyjmowania łapówek', i 'oszustw'.

W grudniu 2015 r., **Komisja Praw Człowieka ONZ** stwierdziła, że Dzhakishievowi nie dano prawa do sprawiedliwego publicznego procesu, prawa do obrony, prawa do komunikowania się z prawnikami i prawa do ludzkiego traktowania. **ONZ zażądał uchylenia wyroku i uwolnienia Dzhakisheva**. Jednakże Kazachstan odmówił wykonania decyzji Komisji ONZ.

Kazachstańskie i międzynarodowe organizacje praw człowieka, w szczególności Freedom House¹⁰ i Human Rights Watch¹¹, wypowiadały się w obronie Dzhakisheva. Na tortury, brak pomocy medycznej oraz naruszanie międzynarodowych zobowiązań Kazachstanu w sprawie Dzhakisheva wskazano w pisemnym oświadczeniu 26 deputowanych PACE z dnia 11 października 2017 r.,¹² a także w oświadczeniu 24 deputowanych PACE z dnia 25 stycznia 2018 r.¹³

W październiku i grudniu 2017 r., 17 posłów do PE¹⁴ skierowało apel do władz Kazachstanu z żądaniem uwolnienia więźnia politycznego Dzhakisheva. W odpowiedzi na ten apel,¹⁵ Wiceprzewodnicząca Komisji Europejskiej, Federica Mogherini stwierdziła, że przedstawiciele UE są zainteresowani stanem zdrowia Dzhakisheva i także zwróciła się do Kazachstanu o wdrożenie decyzji Komisji ONZ w sprawie jego uwolnienia.

Władze Kazachstanu twierdzą, że leczą Dzhakisheva, ale leczenie to jest niewłaściwe. Taka postawa wobec więźnia to forma okrucieństwa.

Do UE należy połowa wszystkich inwestycji, które napływają do Kazachstanu.¹⁶ Jednocześnie Kazachstan otwarcie i konsekwentnie zaniedbuje swoje międzynarodowe obowiązki, odmawiając

⁷ <https://www.facebook.com/toregozhina/posts/1830124683666775>

⁸ https://rus.azattyq.org/a/Mukhtar_Dzhakishiev_Kazatomprom/1600716.html

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=qIuUwmRgwtM&list=PLB4EE56C81AF9E4B4>

¹⁰ <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/kazakhstan#.VFykVDSsU2h>

¹¹ https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/wr2011_book_complete.pdf; <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/kazakhstan>

¹² <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=24151&lang=EN&search=dHlwZV9zdHJfZW46IldyaXR0ZW4gZGVjbGFyYXRpb24i>

¹³ <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=24490&lang=EN>

¹⁴ [Brando Benifei, Mady Delvaux, Ana Gomes, Tomáš Zdechovský, Tunne Kelam, Urmas Paet, Pier Antonio Panzeri, Lola Sanchez Caldentey, Helmut Scholz, Igor Soltes, Barbara Spinelli, Jaromir Stetina, Bart Staes, Indrek Tarand, Hilde Vautmans, Julie Ward, Kazimierz Michał Ujazdowski - http://en.odfoundation.eu/a/8466,meps-address-kazakhstani-authorities-on-political-prisoners-and-eu-kazakhstan-pca;](http://en.odfoundation.eu/a/8466,meps-address-kazakhstani-authorities-on-political-prisoners-and-eu-kazakhstan-pca)
<http://en.odfoundation.eu/a/8492,meps-call-upon-the-highest-kazakhstani-authorities-to-stop-politically-motivated-prosecution-and-mistreatment-of-political-prisoner-iskander-yerimbetov>

¹⁵ [Tunne Kelam, Urmas Paet, Mady Delvaux-Stehres - http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2017-007094&language=EN;](http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2017-007094&language=EN)
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getAllAnswers.do?reference=E-2017-007095&language=EN>

¹⁶ <https://rus.azattyq.org/a/kazakhstan-es-sotrudnichestvo/29063657.html>

spełnienia żądań Komisji ONZ i przedstawicieli UE w sprawie uwolnienia Dzhakisheva i innych więźniów politycznych.¹⁷ To nie może pozostać bezkarne. Ponadto, jednym z priorytetów UE jest wspieranie wysiłków nowych organów ONZ w walce z naruszeniami praw człowieka.¹⁸ Dlatego też UE powinna podjąć działania służące wdrożeniu decyzji ONZ, w tym w sprawie Dzhakisheva.

Wzywamy społeczność międzynarodową do tego, aby zażądała ona od władz Kazachstanu podjęcia następujących pilnych działań:

- niezwłocznego i bezwarunkowego wykonania decyzji Komisji ONZ a w szczególności uchylenia wyroku wydanego na Dzhakishev i zwolnienie go z więzienia.
- realizacji petycji w sprawie ułaskawienia Dzhakisheva.
- pozwolenia Dzhakishevowi na wyjazd za granicę w celu odbycia właściwego leczenia.

Wzywamy przedstawicieli Komisji Europejskiej oraz ambasady krajów UE do intensyfikacji, w ramach nowego porozumienia o partnerstwie pomiędzy Kazachstanem a UE, procesu negocjacji mających na celu uwolnienie Mukhtara Dzhakisheva a tym samym uratowanie jego życia.

W celu uzyskania bardziej szczegółowych informacji, prosimy o kontakt z:

Igorem Savchenko – igor.savchenko@odfoundation.eu

Lyudmyłą Kozlovską – lyudmylakozlovska@odfoundation.eu

¹⁷ <http://en.odfoundation.eu/a/8486,on-the-anniversary-of-the-zhanozen-tragedy-the-odf-presents-the-most-high-profile-cases-of-politically-motivated-prosecution-in-contemporary-kazakhstan>

¹⁸ <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/02/26/human-rights-eu-adopts-conclusions-on-eu-priorities-at-united-nations-human-rights-fora-in-2018/>